

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท เล่ม 1

โดย

สังข์वाल เสริมแก้ว

sungwan Sroemkaeow

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhaghosa Nakhonpathom Campus, Thailand

E-mail: sungpapassaro@gmail.com

Received March 12, 2021; Revised March 19, 2021; Accepted May 10, 2021

ผู้แต่ง : สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร)
ป.ธ.9, M.A., Ph.D., ศาสตราจารย์พิเศษ
อัครมหาบัณฑิต

ที่ปรึกษา : พระคันธสราภินวงศ์
พระมหาประนอม ฐมมาลงกาโร
พระมหานิमित ฐมมสาโร
นายจ่าบุญ ธรรมดา

คอมพิวเตอรืรูปเล่ม : พระมหานิमित ฐมมสาโร
รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล

สถานที่พิมพ์ : กรุงเทพมหานคร

ปีที่พิมพ์ : ประยุทธ์ศาสตร์ไทยการพิมพ์

จำนวนหน้า : 871 หน้า

บทนำ

ในการวิจารณ์หนังสือครั้งนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดุขฎีบัณฑิตเท่านั้น จึงใคร่ขอความเมตตาขออนุญาตท่านผู้รู้และคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐมมา ณ ที่นี้ด้วย และเพื่อเป็นการน้อมรำลึกนึกถึงคุณผู้เป็นบูรพาจารย์

เนื่องด้วยผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้ควรค่าแก่การเผยแพร่ให้ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์พระธรรมบทที่ยังไม่ชำนาญที่ต้องการมองหาหนังสือพระคาถาธรรมบทสักเล่มเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อ ยอดจากสำนักเรียน คัมภีร์พระคาถาธรรมบทนี้ใช้เป็นคู่มือการศึกษาของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันนี้พระเดชพระคุณเจ้าพระคุณสมเด็จเจ้าท่าน ละสังขารไปแล้วคงหาผู้มาสืบสารต่อยอดได้ยากจึงเป็นสิ่งที่มีความหาที่เปรียบไม่ได้ ควรไม่ควรสุดแท้จะ เมตตา

เนื้อหาสังเขป

หนังสือเล่มนี้แต่งโดยคำริของ เจ้าพระคุณสมเด็จเจ้าพระพุทธรชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร), ป.ธ.9, M.A., Ph.D., ศาสตราจารย์พิเศษ, อัครมหาบัณฑิต, อดีตเจ้าคณะใหญ่หนกลาง และอดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม โดยพระเดชพระคุณท่านได้ระบุว่าหนังสือเล่มนี้เป็นงานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท เล่ม 1 และเล่ม 2 โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ก็จะประกอบด้วย รายงานเจ้าภาพพิมพ์หนังสือคู่มือการศึกษาภาษาบาลี งานวิจัยเชิงวิเคราะห์ “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท”, คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 2, กิตติกรรมประกาศ, หนังสืออ้างอิง อักษรย่อ, คำชี้แจง, และต่อยอดด้วยสารบัญ ซึ่งในงานวิจัยทั้ง 2 เล่มนี้จะแบ่งออกเป็น 2 บทในการอธิบายศัพท์ จากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์ศัพท์ แต่ละบทจะมีเนื้อหาโดยย่อตั้งจะกล่าวต่อไป

เนื้อหาบทที่ 1 เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับ “บทนำ” เริ่มต้นที่ ความเป็นมาก่อนดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ประวัติคัมภีร์พระธรรมบท จำนวนวรรคในพระคาถาธรรมบท สถานที่ตรัสพระคาถาธรรมบท คัมภีร์อธิบายพระคาถาธรรมบท

เนื้อหาบทที่ 2 เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับ “ขอบข่ายการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท” ประกอบด้วย การวิเคราะห์ตามหลักฉันทลักษณ์ การวิเคราะห์สำนวนตามหลักอุปมาอุปไมยและนัยยะ การวิเคราะห์ตามหลักไวยากรณ์บาลี การวิเคราะห์ตามหลักอรรถกถา

ในส่วนที่ 3 จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์พระคาถาธรรมบทตามลำดับคาถามีดังนี้ วิเคราะห์มกวรรค วิเคราะห์อัปมาทวรรค วิเคราะห์จิตตวรรค วิเคราะห์ปุพพวรรค วิเคราะห์พาลวรรค วิเคราะห์บัณฑิตวรรค วิเคราะห์อรหันตวรรค วิเคราะห์สีหฬวรรค วิเคราะห์ปาปวรรค วิเคราะห์ทัณฑวรรค และวิเคราะห์ชราวรรค

เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเป็นภาษาชั้นสูง และลีลาในการแต่งการประพันธ์ใช้ศัพท์ค่อนข้างยากมีภาษาบาลี สันสกฤต และปรากฤต สำหรับผู้ที่ไม่มีพื้นฐานทางภาษาจะเข้าใจได้ยาก ฉะนั้นผู้ที่สนใจหนังสือเล่มนี้จึงมีความจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางภาษาอย่างน้อย คือ ต้องมีประโยค ป.ศ. 1-2 หรือต้องมีพื้นฐานด้านไวยากรณ์จำจะสามารถเข้าใจและศึกษาเนื้อหาได้เป็นอย่างดี เพราะพระคาถาธรรมบท เป็นบทธรรมลุ่มลึกตีความเข้าใจผู้ได้ศึกษา จึงมีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ จำนวนมาก บางพระคาถาในพระธรรมบทก็ปรากฏในรูปของภาษาสันสกฤต และปรากฤต ขอยกตัวอย่างดังนี้

บาลี

มโนปุพพงคมา ฐมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
 มนสา เจ ปทญฺเจน ภาสติ วา กโรติ วา
 ตโต นํ ทกฺขมนฺเวติ จกุกํ วหโต ปทํ.

สันสกฤต

มโนปุพฺวงคมา ฐรฺมา มโนศฺรยฺฐา มโนมยา
 มนสา เจตฺปทฺยญฺเณ ภาสते วา กโรติ วา
 ตตเอวํ ทฺขมนฺเวติ จกฺรมิว วหเต ปทํ.

บาลี

อฺติตฺติญฺเจ นปฺปมชฺเชยฺย ฐมฺมํ สุจฺริตํ จเร
 พฺรหฺมจารี สุขํ เสติ อสฺม โลกเก ปรมฺหิ จ.

ปรากฤต

อฺติญฺเจ น ปฺรมเชอ ฐมฺ สุจฺริต จริ
 ฐมจฺริ สุหฺุ เศอติ อสมฺโลกิ ปฺริส อิ.

คัมภีร์พระธรรมบทได้รับความนิยมมาก เพราะว่่าสมบูรณ์ด้วยอรรถและรสอย่างน้อย 3 ประการ

1. สาระทางธรรมะที่กล่าวในธรรมบทสั้น เรียบง่าย จัดเจน ลึกซึ้ง สะท้อนหลักพุทธธรรมที่แท้จริงจึงช่วยให้จดจำได้ง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ตัวอย่างเช่น

อสาเร สารมฺติโน สารเ จ อสารทสฺสิโน
 เต สารํ นาธิตจฺจนฺติ มิจฺฉาสงฺกปฺโคจฺรา.

ผู้ใดเห็นสารที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ เห็นสิ่งที่เป็นสาระว่าไร้สาระ ผู้นั้นมีความคิดผิดพลาดย่อมไม่ประสบสิ่งที่เป็นสาระ.

ยสฺส ปารํ อปารํ วา ปาราปารํ น วิชฺชติ
 วิตทฺทํ วิสฺยุตฺตํ ตมทํ พฺรุมิ พฺรหฺมณํ.

ผู้ใดไม่มีฝั่งนี้ (อายุตนะภายใน 6) ฝั่งนั้น (อายุตนะภายนอก 6) หรือไม่มีทั้งสองฝั่ง ไม่มีความกระวนกระวายใจเป็นอิสระ เราเรียกผู้นั้นว่า พราหมณ์.

2. ข้อธรรมที่สั้น เรียบง่าย ทว่าลึกซึ้งถึงแก่นธรรมเหล่านี้ ได้นำเอามาจัดรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้สนใจสามารถเลือกอ่านได้ตามความสนใจ

3. วิธีการเสนอธรรมที่เด่นที่สุดในธรรมบท คือ การใช้บทอุปมาอุปมัยอย่างคมคาย ชัดเจน ตัวอย่างเช่น

อุปมาโท อมตปัทมิ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ

อุปมตฺตนา น มียนฺติ เย ปมตฺตนา ยถา มตา.

ความไม่ประมาทเป็นเหตุแห่งนิพพาน ความประมาทเป็นเหตุแห่งความตาย ผู้ไม่ประมาทไม่มีวันตาย ผู้ประมาทถึงชีวิตอยู่ก็เหมือนคนตายแล้ว

เอกสารอ้างอิง

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร). (2546). *งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท เล่ม 1*, กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์,